

УДК 378:811

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ
КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

*Мазко Олена Петрівна,
аспірантка*

Житомирський державний університет ім. Івана Франка, м. Житомир

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у системі вищої освіти України в умовах відкритого доступу до будь-якої інформації визначається не тільки змістом професійних знань, а й здатністю передавати та продукувати нові знання шляхом побудови навчального процесу як суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії [1, с. 570]. Ефективність здійснення педагогічної взаємодії потребує сформованості у педагога культури педагогічної взаємодії. Оскільки провідним завданням сучасної педагогічної науки є розробка теоретичних і методологічних основ інноваційних процесів, виявлення раціональних зв'язків теорії та практики, взаємопроникнення дослідницької та практичної діяльності, виникає потреба у створенні моделі формування культури педагогічної взаємодії майбутнього вчителя іноземних мов як спроби вдосконалення професійної підготовки сучасних фахівців у досліджуваній галузі та перевірки її ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про достатню кількість досліджень, пов'язаних із явищем культури педагогічної взаємодії: формування загальної культури особистості (Л. Л. Бутенко), професійної культури (І. С. Сабатовська, І. Ф. Ісаєв), педагогічної культури (В. М. Гриньова, Є. В. Бондаревська, І. Я. Глазкова), інноваційної культури (О. Г. Козлова), комунікативної культури (О. М. Овсейчик), діалогічної культури (І. М. Чала, С. Л. Герасименко) і т. п. Однак питання визначення ролі культури педагогічної взаємодії у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов, розкриття її сутності, розробки ефективних технологій та методів формування є малодослідженим. Розроблена нами авторська модель формування культури педагогічної

взаємодії майбутнього вчителя іноземних мов є спробою вирішення цієї проблеми.

Метою статті є висвітлення результатів експериментальної перевірки ефективності та доцільності впровадження моделі формування культури педагогічної взаємодії майбутнього вчителя іноземних мов у процес вивчення фахових дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розроблена авторська модель формування культури педагогічної взаємодії майбутнього вчителя іноземних мов постає як система взаємопов'язаних елементів: мети, завдань, методологічних підходів і принципів, структурних та функціональних компонентів, змісту, форм, методів, результату, а також критеріїв та показників рівнів сформованості культури педагогічної взаємодії. Перевірка ефективності впровадження моделі відбувалася шляхом зіставлення результатів анкетування експериментальної (221 студент) та контрольної груп (232 студенти) щодо сформованості виділених нами мотиваційного, когнітивно-змістового, ціннісно-нормативного, діяльнісного та особистісного компонентів культури педагогічної взаємодії. У експериментальних групах навчання відбувалося за розробленою авторською моделлю формування культури педагогічної взаємодії. Учасники контрольних груп навчалися згідно традиційної програми. Ефективність реалізації моделі засвідчують кількісні дані щодо сформованості мотиваційного, когнітивно-змістового, ціннісно-нормативного та діяльнісного компонентів культури педагогічної взаємодії, наведені у таблиці.

Таблиця 1

Оцінка рівнів сформованості компонентів культури педагогічної взаємодії студентів до та після формувального етапу експерименту

Рівні сформованості	До експерименту				Після експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%
	<i>Мотиваційний компонент</i>							
Адаптивний	91	41,2	95	40,9	11	5,0	38	16,4
Репродуктивний	97	43,9	101	43,5	83	37,6	139	59,9
Конструктивний	27	12,2	29	12,5	92	41,6	43	18,5

Продуктивний	6	2,7	7	3,1	35	15,8	12	5,2
	Когнітивно-змістовий компонент							
Адаптивний	82	37,1	86	37,1	21	9,5	59	25,4
Репродуктивний	65	29,4	68	29,3	55	24,9	76	32,8
Конструктивний	56	25,3	59	25,4	108	48,9	73	31,5
Продуктивний	18	8,2	19	8,2	37	16,7	24	10,3
	Ціннісно-нормативний компонент							
Адаптивний	88	39,8	91	39,2	27	12,2	78	33,6
Репродуктивний	79	35,8	84	36,2	87	39,4	88	37,9
Конструктивний	33	14,9	36	15,5	63	28,5	42	18,1
Продуктивний	21	9,5	21	9,1	44	19,9	24	10,4
	Діяльнісний компонент							
Адаптивний	95	43,0	94	40,5	11	5,0	53	22,8
Репродуктивний	71	32,1	78	33,6	59	26,7	79	34,1
Конструктивний	42	19,0	46	19,8	105	47,5	74	31,9
Продуктивний	13	5,9	14	6,1	46	20,8	26	11,2

Динаміка зміни рівнів сформованості мотиваційного, когнітивно-змістового, ціннісно-нормативного та діяльнісного компонентів культури педагогічної взаємодії у студентів експериментальних та контрольних груп зображена графічно на Рис. 1-4.

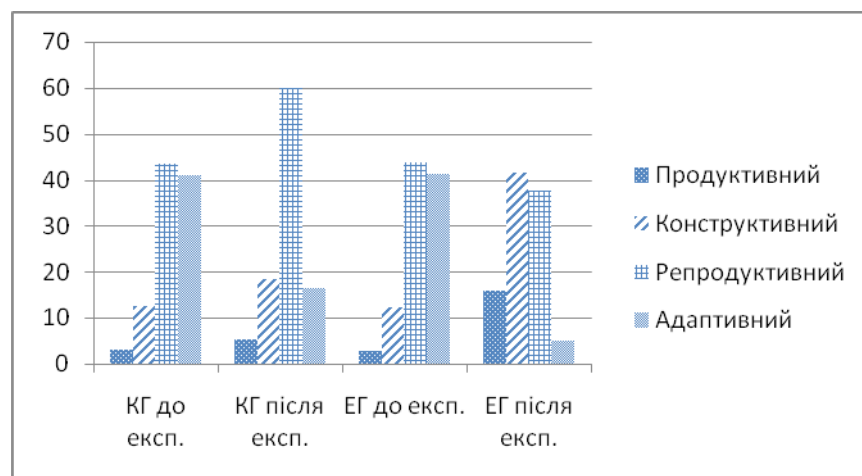

Рис. 1. Динаміка зміни рівнів сформованості мотиваційного компонента у студентів

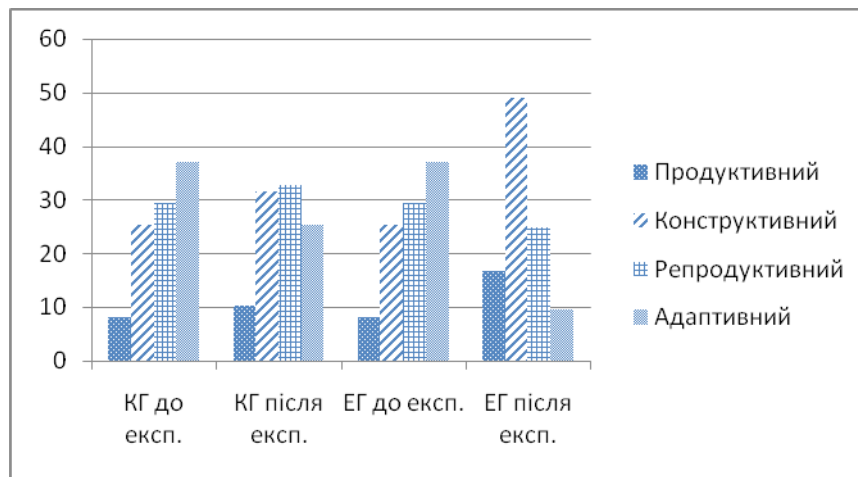

Рис. 2. Динаміка зміни рівнів сформованості когнітивно-змістового компонента у студентів

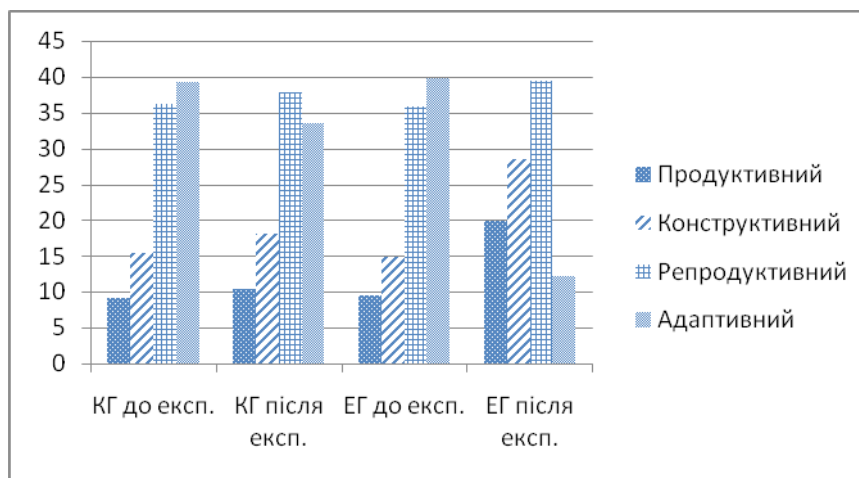

Рис. 3. Динаміка зміни рівнів сформованості ціннісно-нормативного компонента у студентів

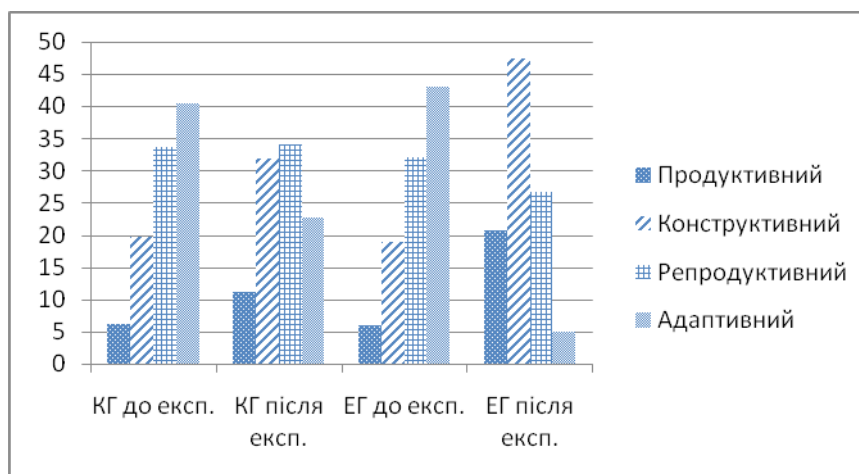

Рис. 4. Динаміка зміни рівнів сформованості діяльнісного компонента у студентів

Для перевірки достовірності отриманих результатів щодо зміни рівнів сформованості розглянутих компонентів культури педагогічної взаємодії майбутніх учителів, що входили до складу експериментальних та

контрольних груп, а також з метою перевірки правильності висунутих статистичних гіпотез ми застосовували один з методів математичної статистики – λ -критерій Колмогорова-Смірнова [2, с. 142]. Розрахунок цього критерію відбувався при зіставленні емпіричних розподілів сформованості культури педагогічної взаємодії за виділеними мотиваційним, когнітивно-змістовим, ціннісно-нормативним та діяльнісним критеріями (див. Табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок λ -критерію при зіставленні емпіричних розподілів сформованості окремих компонентів культури педагогічної взаємодії в експериментальних і контрольних групах після формувального етапу експерименту

Рівні сформованості	Емпіричні частоти		Емпіричні частки		Накопичені емпіричні частки		Різниця $d = \sum f_{e.}^* - f_{к.}^*$ (по модулю)
	$f_{e.}$	$f_{к.}$	$f_{e.}^*$	$f_{к.}^*$	$\sum f_{e.}^*$	$\sum f_{к.}^*$	
Мотиваційний компонент							
Адаптивний	11	38	0,050	0,164	0,050	0,164	0,114
Репродуктивний	83	139	0,376	0,599	0,426	0,763	0,337
Конструктивний	92	43	0,416	0,185	0,842	0,948	0,106
Продуктивний	35	12	0,158	0,052	1,0	1,0	0
Всього	221	232	1,0	1,0			
Когнітивно-змістовий компонент							
Адаптивний	21	59	0,095	0,254	0,095	0,254	0,159
Репродуктивний	55	76	0,249	0,328	0,344	0,582	0,238
Конструктивний	108	73	0,489	0,315	0,833	0,897	0,064
Продуктивний	37	24	0,167	0,103	1	1	0
Всього	221	232	1	1			
Ціннісно-нормативний компонент							
Адаптивний	27	78	0,122	0,336	0,122	0,336	0,214
Репродуктивний	87	88	0,394	0,379	0,516	0,715	0,199
Конструктивний	63	42	0,285	0,181	0,801	0,896	0,095
Продуктивний	44	24	0,199	0,104	1	1	0
Всього	221	232	1	1			
Діяльнісний компонент							
Адаптивний	11	53	0,050	0,228	0,050	0,228	0,178
Репродуктивний	59	79	0,267	0,341	0,317	0,569	0,252
Конструктивний	105	74	0,475	0,319	0,792	0,882	0,090
Продуктивний	46	26	0,208	0,112	1	1	0
Всього	221	232	1	1			

Максимальна різниця між накопиченими частками (d_{\max}) вказувала на рівні, на яких відбулися найбільші зміни. Так, при формуванні мотиваційного, когнітивно-змістового та діяльнісного компонентів культури

педагогічної взаємодії значні зрушення відбулися у студентів експериментальних груп на конструктивному та продуктивному рівнях, у той час як при формуванні ціннісно-нормативного – на репродуктивному та конструктивному. Визначивши d_{max} , ми обчислювали емпіричне значення λ -критерію за формулою:

$$\lambda_{емп.} = d_{max} \sqrt{\frac{n_{к.} \cdot n_{е.}}{n_{к.} + n_{е.}}}$$

де $n_{к.}$ – кількість студентів контрольних груп, а $n_{е.}$ – кількість студентів експериментальних груп. Для мотиваційного компонента емпіричне значення λ -критерію становило 3,59, когнітивно-змістового – 2,53, ціннісно-нормативного – 2,28, діяльнісного – 2,68 (при прийнятих рівнях значимості $\lambda_{0,05} = 1,36$; $\lambda_{0,01} = 1,63$ для $\rho = 0,01$). У кожному випадку $\lambda_{емп.} > \lambda_{кр.}$, що свідчить про достовірність різниць між розподілами і прийняття гіпотез про вищий рівень сформованості кожного компонента культури педагогічної взаємодії у експериментальних групах порівняно із контрольними.

Результати діагностики сформованості особистісного компонента культури педагогічної взаємодії (виділені 19 особистісних характеристик) майбутніх учителів іноземних мов, обчислені на основі відносних частот, подані у таблиці (див. Табл. 3) та представлені графічно на Рис. 5.

Таблиця 3.

Оцінка рівня сформованості особистісного компонента культури педагогічної взаємодії студентів контрольних та експериментальних груп до та після формувального етапу експерименту

Особистісні характеристики (п/п)	До експерименту		Після експерименту		Різниця відносних частот після експерименту
	ЕГ (f_e)	КГ (f_k)	ЕГ (f_e)	КГ (f_k)	
1.	0,51	0,49	0,53	0,51	0,02
2.	0,44	0,45	0,59	0,45	0,14
3.	0,38	0,39	0,53	0,42	0,11
4.	0,47	0,46	0,59	0,48	0,11
5.	0,31	0,33	0,44	0,34	0,1
6.	0,37	0,36	0,54	0,38	0,16
7.	0,34	0,34	0,53	0,36	0,17
8.	0,52	0,53	0,66	0,54	0,12

9.	0,38	0,37	0,54	0,41	0,13
10.	0,27	0,25	0,46	0,29	0,17
11.	0,22	0,23	0,33	0,23	0,1
12.	0,19	0,18	0,30	0,19	0,11
13.	0,44	0,46	0,63	0,51	0,12
14.	0,53	0,55	0,79	0,63	0,16
15.	0,24	0,23	0,38	0,24	0,14
16.	0,41	0,42	0,53	0,42	0,11
17.	0,34	0,36	0,55	0,41	0,14
18.	0,37	0,36	0,49	0,38	0,11
19.	0,18	0,17	0,28	0,17	0,11

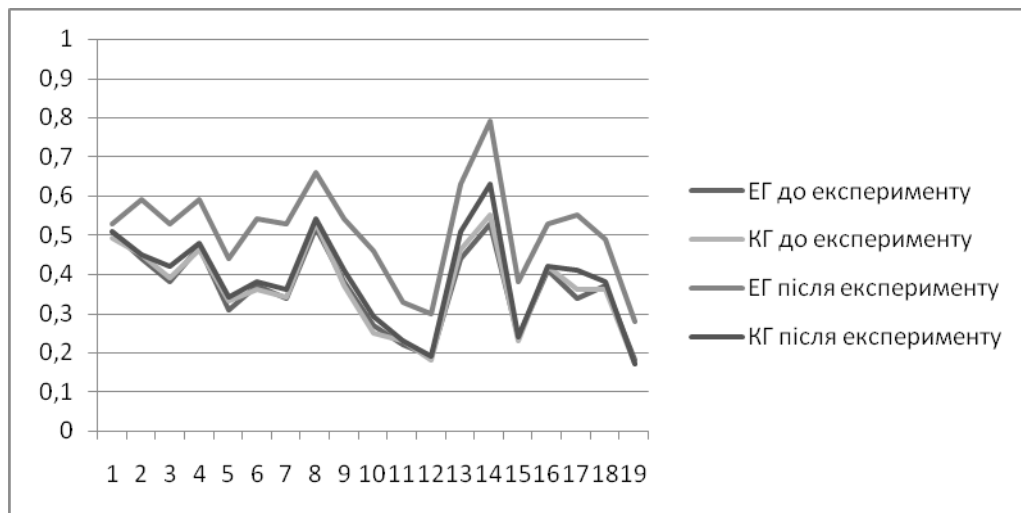

Рис. 5. Динаміка рівня сформованості особистісного компонента культури педагогічної взаємодії студентів до та після формувального етапу експерименту

Різниця між відносними частотами після експерименту засвідчила, що у експериментальних та контрольних групах відбувся середній приріст у показнику рівня сформованості виділених професійно значущих якостей, проте у експериментальних групах він дещо вищий. Достовірність результатів та правильність статистичних гіпотез перевірялася за допомогою t-критерію Стюдента [3]. Виходячи із кількості учасників експерименту (n_k – кількість студентів контрольних груп, а n_e – кількість студентів експериментальних груп) та відносних частот, отриманих у обох групах (f_k та f_e) за кожною особистісною характеристикою, обчислення здійснювалося за наступним алгоритмом:

1. Обчислювалася середня квадратична помилка частки для S_{f_e} та S_{f_k} за

$$\text{формулою } S_f = \sqrt{\frac{f \cdot (1-f)}{n}}$$

2. Обчислювалася середня помилка різниці часток: $S_{f_e - f_k} = \sqrt{S^2 f_e + S^2 f_k}$.
3. Обчислювалося нормоване відхилення: $t_{емп} = \frac{f_e - f_k}{S_{f_e - f_k}}$.
4. Визначалося число ступенів свободи: $k = n_e + n_k - 2$.
5. За таблицею критичних значень розподілення Стюдента обчислювалося $t_{кр}$.

У всіх випадках доведено, що $t_{емп} > t_{крит}$ для $p \leq 0,05$, а це свідчить про прийняття гіпотези про вищий рівень сформованість особистісного компоненту культури педагогічної взаємодії у експериментальній групі.

Висновки. Аналіз результатів формувального етапу експерименту свідчить про те, що впровадження розробленої моделі формування культури педагогічної взаємодії майбутнього вчителя іноземної мови у процесі вивчення фахових дисциплін сприяло кількісному та якісному зростанню рівня сформованості культури педагогічної взаємодії за усіма критеріями. Відтак, було доведено ефективність використання моделі формування культури педагогічної взаємодії та доречність її впровадження у процес професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Резюме. У статті подано результати експериментальної перевірки ефективності впровадження моделі формування культури педагогічної взаємодії майбутнього вчителя іноземних мов у процес вивчення фахових дисциплін. За допомогою методів математичної статистики автором доведена достовірність кількісних даних та правильність висунутих гіпотез. Зроблено висновок про ефективність застосування розробленої моделі та доречність її впровадження у процес професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. **Ключові слова:** педагогічна взаємодія, культура педагогічної взаємодії, модель, експериментальна перевірка.

Резюме. В статье представлены результаты экспериментальной проверки эффективности внедрения модели формирования культуры педагогического взаимодействия будущего учителя иностранных языков в

процесс изучения профессиональных дисциплин. С помощью методов математической статистики автором доказана достоверность количественных данных и правильность выдвинутых гипотез. Сделан вывод об эффективности применения разработанной модели и уместность ее внедрения в процесс профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков. **Ключевые слова:** педагогическое взаимодействие, культура педагогического взаимодействия, модель, экспериментальная проверка.

Resume. The article deals with experimental verification of the model of the formation of a prospective foreign language teacher's pedagogical interaction culture in the process of learning specialism-related disciplines. Using mathematical methods of statistics, the reliability of quantitative data and the correctness of the hypothesis is proved by the author. The conclusion about the efficiency of the model developed and the expediency of its implementation into the process of professional training is made. **Key words:** pedagogical interaction, pedagogical interaction culture, model, experimental verification.

Література:

1. Пуховська Л. В. Сучасні дослідження в галузі педагогічної освіти у країнах західної Європи / Л. В. Пуховська // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. І. А. Зязюна. – Київ : Видавництво «Віпол», 2000. – С. 565-589.
2. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : ООО «Речь», 2003. – 350 с.
3. Нижегородцева Н. В. Методические рекомендации по написанию и оформлению курсовой и выпускной квалификационной работы по психологии и конфликтологии : метод. реком. / Н. В. Нижегородцева. – Ярославль : ГОУ ВПО «Ярославский государственный педагогический университет им. К. Д. Ушинского», 2006. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://cito-web.yspu.org/link1/metod/met125/node32.html>.